

Makale Gönderim Tarihi 15.05.2018 – Makale Kabul Tarihi 28.05.2018

Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*Journal of Social and Cultural Studies*

www.toplumvekultur.com

Yıl/Year: 1, Sayı/Issue:1

TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA BATMAN'DA ERKEK OLMAK Prof. Dr. Dolunay ŞENOL¹
Veysel ÇALAR²**Öz**

Bireylerin biyolojik yapılarını ortaya koyan cinsiyetten farklı olarak toplumsal cinsiyet toplumların biyolojik cinsiyetlere yüklemiş olduğu anlam, değer ve sorumlulukları ortaya koymaktadır. Her toplum eril ve dişil kimliklere farklı roller biçmektedir. Zaman içinde toplumların kendilerine özgü oluşturmuş oldukları bu kimlikler, sosyalizasyon sürecinin ajanları tarafından yeni yetişen kuşaklara aktararak devamlılığın sağlanması gerçekleştirilmektedir. Böylece yeni yetişen kuşaklar neleri yapıp neleri yapmamaları gerektiğini öğrenmekte, öğrendiklerini uygulamaya koyarak da toplumun onayını almakta, aksi halde dışlanma ile başlayan müeyyidelerle karşılaşmaktadırlar. Bireyler, sosyalizasyon sürecinden geçerken toplumun istediği yönde birey olmanın avantajları kendilerine öğretildiği için de toplumun istediği birey modeli olmaya özen göstermektedirler. Böylece zaman içinde toplumun istediği yönde toplumsal cinsiyetler önce zihinlere yerleşmekte, daha sonra da bu yönde duygu ve davranışlar geliştirilmektedir. Ataerkil toplumlarda erkeklere yüklenen görev ve sorumluluklar daha fazla olmakla birlikte yapının kendilerine sunmuş olduğu ayrıcalıklar da söz konusudur. Bu durum ataerkil yapılarda hem erkekler hem de kadınlar tarafından normalleştirilmekte ve böylece yapının devamlılığı, birlik ve bütünlüğü sağlanmaktadır. Ataerkil yapının özelliklerini fazlasıyla gösteren Batman ilinde yaşayan erkeklerin erkeklik algıları ve bu algının arkasında yatan toplumsal cinsiyet temelli kabullerin neler olduğunu ortaya koymak amacı ile gerçekleştirilen bu çalışma iki ana bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde toplumsal cinsiyet olarak erkeklik teorik olarak ortaya konulacaktır. İkinci bölümde Batman'da doğup büyüyen ve halen Batman'da yaşayan 37 erkek ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşme verileri ve bu verilerin sosyolojik değerlendirilmesi yer alacaktır. Bu çalışma ile erkeklik özelinde toplumsal cinsiyetin sosyo-kültürel yapıdan nasıl etkilendiği, nelerin bu etkilenmede rolünün olduğu ve ne kadar olduğu ortaya konulması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, erkeklik, hegemonik erkeklik sosyo-kültürel yapı, Batmanlı erkek.

TO BE A MALE IN BATMAN IN THE CONTEXT OF GENDER**Abstract**

Unlike biological gender, which reveals the biologic structure of individuals, the gender reveals the meaning, value and responsibilities of biological genders. Every society has different roles for masculine and feminine identities. Over time, these identities, which are formed by the societies themselves, are transferred to the new generation by the agents of the socialization process to ensure continuity. Thus, new generations learn what they should do and what not to do, get the approval of the society by putting what they learn into practice, otherwise they are confronted with the problems that started with exclusion. Individuals are taking care to be an individual model that the society desires because the advantages of being an individual in the direction society desires when it is passed through the socialization process are taught to them. So, over time, the gender of the society is settled in mind first, then the emotions and behaviors are developed in this direction. In patriarchal societies, the duties and responsibilities imposed on men are more and more privileged than those offered to them. This is normalized in patriarchal structures by both men and women, thus ensuring continuity, unity and integrity of this structure. This study, which is aimed to reveal the masculinity perceptions of males living in Batman province and the gender-based assumptions behind it, which show the characteristics of patriarchal structure in excess, are composed of two main parts. In the first part, masculinity as the gender will be theoretically put forward. In the second part, semi-structured interviews with 37 men born and growing in Batman

¹ Kırkkale Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi, dolunay_senol@yahoo.com

² Sosyolog, veysel_calar72@hotmail.com

and still living in Batman and sociological evaluation of these data will take place. In this study, it is aimed to show how gender is affected from socio-cultural structure in masculinity, what is involved in what is affected and how much it is.

Keywords: Gender, masculinity, hegemonic masculinity, socio-cultural structure, men in Batman.

Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyet değişkeni, bireyleri kategorilere ayırma amacı ile kullanılan temel değişkenlerin başında gelmektedir. Cinsiyet (sex) kavramı, kadın veya erkek olmanın biyolojik yönünü ortaya koymak amaçlı demografik bir kategori olarak kabul edilmektedir (Giddens, 2000: s.97). Bireyin eril ve dişil farklılığını ortaya koyan biyolojik ve fizyolojik özellikleri ve dolayısı ile farklılıkları onun biyolojik cinsiyetini ortaya koymaktadır (Marshall, 1999: s.98). Toplumsal cinsiyet kavramı, biyolojik cinsiyetten farklı olup daha çok toplumların ve kültürlerin biyolojik cinsiyetlere yüklemiş olduğu anlamlar ve beklentilere işaret etmektedir.

Toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılıktan bahsedildiğinde öncelikle kadınların toplumda kadın oldukları için uğramış oldukları ayrımcılık akla gelmektedir (Say, 1998: s.27). Kadınların sadece ev içi statü ve roller ile ilgili ayrımcılığa tabi olduklarını söyleyebilmek mümkün değil (Eken, 2006: s.21). Kadınların erkeklere göre daha fazla ev içine sıkışmış oldukları ve bundan kaynaklanan sebepler ile de hayatlarının pek çok alanında kısıtlamalar yaşıyor oldukları bilinen bir gerçektir. Bu da onların dünyalarının çok küçük kalması ve kendilerini geliştirememelerine sebep olmaktadır. Ancak sorunun bununla da sınırlı olmadığı bilinmektedir (Oruç, 2013: s.103). Özellikle eğitim alma konusunda erkekler kadınlara göre daha avantajlı konumda bulunmaktadır. Bu da onların hayatın her alanında erkelerin gerisinde kalması anlamına gelmektedir.

Erkeklerle eşit seviyede eğitim imkânlarına sahip olamayan kadınlar hayata karışma, hayatın problemleri ile mücadele etme ve hayat yarışında hedeflemiş oldukları pozisyonlara gelme noktasında oldukça geri seviyelerde kalmaktadırlar. Eğitim seviyesi düşük olan kadınlar doğal olarak çalışma hayatında da istenilen seviyelere ulaşamamaktadırlar (Kumaş ve Fidan: 2005). Kadınların özellikle son yüzyıllarda eskisine oranla çok daha fazla çalışma hayatının içinde yer almakta oldukları bilinen bir gerçek olmakla birlikte, bilinen bir diğer gerçek de kadınların vasıf gerektirmeyen marjinal iş kollarında çalışıyor olduklarıdır. Bu da eşitsizliğin sadece ev içi ile sınırlı kalmadığını aynı zamanda çalışma hayatına, doğal olarak oradan da sosyal hayata uzandığını ortaya koymaktadır. Bu düşünceyi kadınların siyasi alana katılım konusunda da erkeklerin oldukça gerisinde kaldıklarını gösteren veriler destekler niteliktedir (Kovanlıkayai 200: s.31). Kadınlar siyasi alanda da aktif olarak rol oynamaktadırlar. Ancak kadınların siyasetteki rolleri daha fazla siyasi hayata aktif katılım noktasında değil, destekler mahiyette gerçekleşmektedir. Tüm bunlara dayanarak ataerkil yapılar içinde kadınlar ile erkeklerin eşit pozisyonlarda olmadığını söylemek mümkündür. Ancak bu durum

her zaman erkek lehine gibi bir görüntü ortaya koysa da gerçeğin her zaman bu şekilde olduğunu da söyleyebilmek mümkün değildir.

Erkeklik ve Erkek Olmak

Toplumsal cinsiyet çalışmalarından bahsedildiğinde genel olarak akla ilk gelen kadın çalışmaları olmaktadır. Ancak erkeklik çalışmalarının tarihi incelendiğinde feminist düşünce ile paralellik ortaya koyduğu görülmektedir. Erkeklik çalışmalarının üç dalga şeklinde gerçekleşmiş olduğu dikkati çekmektedir (Whitehead-Barrett 2001: s.15). Birinci dalga erkeklik çalışmaları, toplumların oluşturduğu toplumsal erkeklik modellerine uyum sağlamaya çalışan erkeklerin yaşamış olduğu problemlere odaklanmaktadır. İkinci dalga erkeklik çalışmaları hegemonik erkeklik ve iktidarın merkezi rolü ile ilgili iken üçüncü dalga erkeklik çalışmaları da erkeklerin kendi kimliklerini nasıl algıladıkları bilgisi üzerine yoğunlaşmıştır.

Son dönem çalışmalarına bakıldığında erkeklığın tek ve değişmez bir öze sahip olduğu anlayışının, yerini farklı erkeklik anlayışlarına bırakmış olduğu görülmektedir. Buradan hareket ile erkeklığın genel ve tarihi bir kategori olmadığı, farklı bağlamlarda şekillendiğine vurgu yapılmaktadır (Türk 2008: s.121). Erkeklik, bireyin toplumun önceden inşa etmiş olduğu davranış kalıplarına ne ölçüde uygun davrandığı ile ölçülmeye çalışılmaktadır. Buna göre tek bir erkeklik modelinden bahsedebilmek mümkün olmadığı gibi biyolojik değil, kültürel olarak inşa edilmiş (Kandiyoti, 1997: s.74), farklı toplumlarda farklı pratiklerle karşımıza çıkan görelî bir pratik olarak kabul edilmektedir.

Erkeklik çalışmalarında tek bir tanımlamanın mümkün olmadığını, erkeklığe farklı açılardan bakıldığı için farklılıkların söz konusu olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Ancak evrensel olarak erkeklik tanımlanamamakla birlikte “erkek özellikleri” veya “erkeksi özellikler” olarak tanımlanan birtakım eylemlerin varlığından söz edebilmek mümkün görünmektedir. Geleneksel yapılarda erkek olmak, kadınlığa dair her türlü duygu, düşünce, davranış, vb. reddi anlamına gelmektedir (Demren, 2001: s.37). Bundan dolayı kadına benzeme korkusu yaşanmakta ve “kadın davranışı” veya “kadınsı davranış” olarak adlandırılan her türlü davranış şekli onaylanmamaktadır. Bu davranış kalıpları içinde olan erkekler de ötekileştirilerek damgalanmaktadırlar. Bundan dolayı da toplumdan onay almak isteyen erkekler bu ötekileştiren davranış kalıplarını gerçekleştirmiş olmaktan imtina etmektedirler.

Erkeklığın kadınlıktan farklı olduğu düşüncesi üzerinde fikir birliği bulunmaktadır. Her ikisi de kültürel olarak inşa edilmiş olmalarına rağmen erkeklik, sürekli olarak yeniden kanıtlanma mücadelesi içinde olmaktadır. Bu da son derece zor ve her an kaybetme korkusu ile yaşamayı beraberinde getiren oldukça güç bir sürece işaret etmektedir. Çünkü erkeklik güç ve iktidar ile ilişkilendirilmektedir (Ertan, 2009: s.31). Güç ve iktidar ile ilişkilendirildiği için de gücün ve dolayısı ile de iktidarın kaybedilme riskini bünyesinde bulundurmaktadır. Daha sonra alan araştırması

kısımında da görüleceği gibi bu etken erkek olmayı ve erkek kalmayı güçleştiren önemli bir faktör olarak kabul edilmektedir. Gilmore'un (1987: s.9) değimi ile erkeklik "kaybedilme riski" taşımaktadır.

Erkekleri bu noktaya getiren şeyin ne olduğuna bakıldığında "hegemonik erkeklik" kavramı ile karşılaşılmaktadır. Hegemonik erkeklik, patriarkal düzen içinde erkeklerin egemen, kadınların da tabi durumda olmasını meşru gösteren toplumsal cinsiyet pratiklerini anlatmak için kullanılmış olan bir kavramdır (Connell, 1995: s.21). Farklı erkeklik tanım ve uygulamaları olmasına rağmen ortak paydanın kadınlar üzerinde sağlanan iktidar olduğu, bu iktidarın da erkeklikle sağlandığı savunulmaktadır. Her zaman negatif bir anlam içermeyen bu kavram, kaba bir egemenlik anlayışından daha fazla toplumu etkisi altına alan hegemonyaya işaret etmektedir. Buna göre erkeklik, kadınlar karşısındaki salt üstünlük olmayıp, kültürel hegemonya erkeklik ile sembolize edilmekte, kamusal kabul edilmektedir. Connell (2002: s.93), kadınların erkekliğin değerlerini onaylaması sebebi ile hegemonik bir erkeklikten bahsedilebildiğini, aksi bir durumun söz konusu olamayacağını söyler. Bu onaylama ile kadınlar da iktidardan kendilerine düşen payı elde etmektedirler. Bu süreçte erkekler, erkekliklerini kanıtlamak için toplumun kendilerine dayatmış olduğu pratikleri gerçekleştirmek için büyük çaba içine girmektedirler. Bu da erkeklerin kendi özgün kimliklerini ortaya koymak yerine, toplumun kendilerine dayatmış olduğu gücü ve iktidarı elinde bulundurmamak, aile geçindirmek, ağlamamak, güçsüz olduğunu göstermemek, vb. gibi her daim gücü elinde bulunduran, dolayısı ile de yöneten konumunda olması yani toplumun beklentilerine uygun olması için erkekleri zorlamaktadır. Kısaca söylemek gerekirse erkek olmak için kendi olmaktan uzaklaşıp toplumun istediği olmayı tercih etmek zorundadır. Erkeğe bunu öğreten, hiç şüphesiz ilk kişi annesidir. Anne ile başlayan bu süreç sosyalizasyon sürecinin diğer ajanları ile devam ettirilmektedir.

Sosyalizasyon sürecinde birey sadece toplumun kendisinden beklentilerini öğrenmez aynı zamanda yaşadığı toplumdaki insanların kendisi hakkında ne düşündüğünü, toplumla uyuşmayan yanlarını tespit ederek insanların davranış kalıplarına uygun hareket etmenin gerekliliğini de öğrenir (Gecas 2000: 2859). Erkek, öncelikle çevresinde var olan aktörlerden erkeklik kalıplarını öğrenmekle işe başlar. Kendisi için inşa etmiş olduğu erkekliğin, çevresindeki erkeklik algısı ile ne derece örtüştüğüne bakar. Sonra bunların doğruluğunu sınar ve en sonunda da kendi erkekliğini ortaya koyar. Buna göre kendi erkekliği, toplumun erkeklik algısından bağımsız gelişmemiş olur.

Araştırmanın Yöntemi

Toplumsal cinsel rollerin bireylerin davranışlarını belirlemiş olduğu üzerinde teorik kısımda duruldu. Buna göre ataerkil ve anaerkil toplumlarda erkeklere verilen rol ve sorumluluklar ile kadınlara verilen rol ve sorumluluklar farklılık ortaya koymaktadır. Bu bölümde, ataerkil bir toplum yapısı özelliğini gösteren Batman ilinde doğup büyüyen ve halen Batman’da yaşayan erkeklerle erkeklik algıları ve erkekliği nasıl öğrenip uyguladıkları üzerine yarı yapılandırılmış görüşme bulguları ve bunların sosyolojik analizleri ortaya konulmaya çalışılacaktır. Batman gibi ataerkil yapının kendisini yoğun olarak hissettirmiş olduğu bir sosyo-kültürel yapı içinde erkeklik algısı üzerinde çalışmanın çok da kolay olmadığını belirtmek gerekir. Bilindiği gibi ataerkil yapılar erkeklere birtakım roller biçmekte ve erkeklerin ve kadınların bu roller doğrultusunda hareket etmelerini sağlamaya çalışmaktadırlar. Ataerkil yapı erkeklere otoriter olmayı, taviz vermemeyi, güçlü olmayı, sorumluluk almayı, aynı zamanda ketum olmayı, duygu ve düşüncelerini çok fazla paylaşmamayı öğretmektedir. Erkekler böyle bir yapının içinde kendi davranış şekillerini dahi tahlil etmekten çekinirken, kendilerine dair bu tahlili yaparak başka insanlarla paylaşımlarını beklemenin ne kadar güç olduğunu da hatırlatmaya gerek olmadığı düşüncesindeyiz.

Ataerkil yapı içinde erkeklerin erkeklik algıları ile ilgili olarak konuşmanın bu kadar zor olduğu bir ortamda kadın görüşmeci kullanmanın güç olacağını ve gerçekçi bilgileri ortaya koyamayacağını düşündüğümüz ve tecrübe ettiğimiz için Sosyoloji Bölümü son sınıf öğrencisi ve aynı zamanda Batman’da doğup büyümüş bir kişi ile daha gerçekçi verilere ulaşılabileceği düşünülmüştür. Görüşmeci bu derece özen ile seçilmiş olmasına rağmen yine de sahada sıkıntılarla karşılaşıldığını da belirtmek gerekir. 5 Ağustos-15 Eylül 2016 tarihleri arasında Batman’da yapılan yarı yapılandırılmış bu görüşmeler için tesadüfi yöntem ile tespit edilmiş 110 erkeğe talep iletilmiş olmasına rağmen sadece 65 tanesi görüşme talebini kabul etmiş, ancak bunların da sadece 37 tanesi görüşmeleri sonuna kadar devam ettirmiş ve istenilen düzeyde bilgi vermeyi kabul etmiştir. Erkekler, böyle bir konuda konuşmak istemedikleri gibi, içlerinden olan görüşmecinin ısrarlarına karşı koymakta güçlük çekerek görüşme talebini kabul eden görüşmecilerden bir kısmı da bir süre sonra görüşmeyi yarıda bırakabilmekte veya istenilen bilgileri çok yüzeysel düzeyde vermekte veya bu konuda daha fazla konuşmak istemediğini belirterek görüşmeyi yarıda bırakabilmektedir. Bu sebep ile de çalışmada ancak 37 erkek görüşmeci ile olan görüşme verileri paylaşılabilmiştir.

Toplum hem erkekleri hem de kadınları ataerkil yapının devam etmesini sağlayacak şekilde yeni yetişen kuşağı sosyalizasyon sürecinden geçirdiği için toplumsal cinsel rollerini içselleştirmekte, dolayısı ile sorgulamadan uygulamalarını sağlamaktadır. Böylece yeni yetişen kuşak da dahil olmak üzere bireyler, toplumun kurallarını kabul ederek bu kuralların devamlılığını sağlamada etken olmaktadır. Genellikle teorik kısımda ortaya konulan bu düşüncelerin alan araştırması verileri ile

de doğrulanmış olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Alandan elde edilen veriler sosyolojik değerlendirmelerden geçirilip toplumun, toplumsal cinsel roller vasıtası ile nasıl devamlılığını sağlamış olduğu da teorik ve alan bilgileri ile desteklenerek ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1. Görüşme Grubunun Demografik Özellikleri

Batman ilinde yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile gerçekleştirilmiş olan bu çalışmada 37 Batman ilinde doğup büyüyen ve halen de Batman ilinde yaşayan erkek ile yapılan görüşme verileri paylaşılmıştır. Görüşme grubundaki erkeklerin yaş aralığı 17-62 olup yaş ortalaması 41 olarak tespit edilmiştir. Yaşı daha ileri olan erkeklerin, erkeklik ile ilgili bir konuda konuşmaya çok istekli olmamaları katılımın yaş ortalamasını düşürdüğü gibi yaşı ileri olan ve görüşme talebini kabul eden erkeklerin beklenti düzeyinde cevapları vermemiş olmaları sebebi ile görüşmelerinin değerlendirmeye alınmamış olmasının etkisini de belirtmek gerekir.

Görüşme grubunun eğitim durumuna bakıldığında okuma yazması olmayandan lisans üstü arasında dağılım göstermiş olduğu görülmektedir. Ancak bölgenin eğitim seviyesi ile de paralellik göstererek eğitim seviyesinin görüşme grubu erkekleri arasında çok da yüksek olmadığını belirtmekte fayda var. Görüşme grubundaki erkeklerin gelir durumlarını değerlendirmeleri istendiğinde gelir durumlarını “düşük” olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Görüşmeler sırasında erkeklerin genellikle bölgede petrol çıkıyor olmasına rağmen petrol bölgelerindeki zengin hayatı kendilerinin neden yaşayamıyor olduğunu sorguluyor oldukları dikkati çekmiştir. Ancak görüşme grubundaki erkeklerin hem Türkiye ortalamasının altında hem de petrol üreten bölgelerin ortalamalarının altında gelir elde ediyor olduklarına inanıyor olmalarına rağmen Batman ilinin dışında yaşamayı gündemlerine almıyor olmaları da son derece ilginç olarak değerlendirilmektedir. Görüşmeler sırasında edinilen izlenim doğrultusunda geleneksel bir yapıyı kabul ettikleri için alışlagelen dışında bir hayatı yaşamaya istekli olmadıklarını hatta bu tür düşüncelerin onları korkuttuğunu söylemek mümkün.

2. Batmanlı Erkeklerle Göre “Erkek Kimdir?”, “Nasıl Erkek Olunur?”

Erkeklik algısı, toplumdan topluma farklılık ortaya koymaktadır. Toplum, toplumsal cinsiyeti nasıl algılıyor ise bireylerinin de o şekilde yaşaması için çaba sarf etmektedir. Yaşlı kuşaklar, kendi büyüklerinden öğrenmiş oldukları toplumsal cinsel rolleri kendileri gerçek hayatta gerçekleştirilmeye çalışırken, genç kuşaklara rol model olmakta, aynı zamanda onların da cinsel rollerini aynı şekilde yerine getirmeleri için onları özendirilmekte zaman zaman da uyararak toplumsal cinsel rollerini toplumun alışageldiği şekilde sürdürmelerini sağlama gayreti içinde olmaktadır. Erkeklik algısı da aynı şekilde gerçekleşmektedir. Erkeklik, kadınlık gibi bireye verilen statüler

arasındadır. Toplumun kendilerine yüklemiş olduğu erkeklik statüsüne uygun rolleri bireyin nasıl algıladığı veya nasıl algılaması gerektiğini öğretmenin büyük oranda toplum olduğu kabul edilmektedir. Bu konudaki çalışmalardan teorik kısımda bahsedilmiş olduğu için bu bölümde Batmanlı erkeklerin kendi toplumlarının da etkisi ile oluşturmuş oldukları erkeklik algılarını ortaya konulmaya çalışılacaktır. Batman’da doğup büyüyen ve halen de Batman’da hayatını devam ettiren erkeklerle yapılan görüşmelerde erkeklerin erkeklik algıları “Erkek Kimdir?” ve “Erkek Nasıl Olunur?” şeklinde sorular yöneltilecek ölçülmeye çalışıldı. Görüşmecilerin vermiş olduğu cevaplardan birkaç tanesi fikir vermesi açısından aşağıda verilmiştir:

- Evin reisisidir. Delikanlı ve mert olunmalıdır. Kadına sahip çıkandır. Eve ekmek götürerek erkek olunur. (17)

- Boyun eğmeyendir. Şerefli, namuslu ve efendi olarak yaşamaktır. Aşı, işi, eşi çocuğu çocuğu olan ve onlara bakandır. (26)

- Kendisine her konuda güvenilen, kadın olmayan kişidir. Severek, sevilerek ve yalan söyleyerek olunur. (30)

- Yönetendir. Dürüst olarak erkek olunur. Sözüünü geçireceksin, kimsenin emrine girmeyeceksin. Yöneteceksin.(17)

- Baba olan, ailesine bakabilen kişidir. Anlayacağı kadın olmayarak erkek olunur. (45)

- Sorumlulukları olan kişidir. Vatandaşını seven kişidir. Vatana ve aileye sahip çıkarak erkek olunur. (29)

- Farkını ortaya koyan kişidir. Kendi bildiğinden ödün vermeyerek olunur. Dirayetli olan erkektir. (28)

- Haklı olandır. Fikirleriyle olunur. Erkek her zaman haklı olmalı, haklı çıkmalı, yoksa ona hiç kimse erkek demez. (62)

- Zor olanı yapması gerektirir. Ailesini geçindirerek. Ailesini kimseye muhtaç etmeyerek. Baba olunca tam erkek olursun. (26)

- Her alanda güçlü olması gerektirir. Toplumun kendisinden istediklerini yerine getirerek erkek olunur. Erkek adam yorulmaz, bıkmaz, sızlanmaz, tuttuğunu koparır. (27)

- Üstün olan kişidir. Erkek olunmaz, doğulur. Kadın olmayandır, korkmayandır, koruyan kollayandır, muhtaç olmayandır, muhtacı, kadını, çocuğu koruyandır. (32)

- Kaliteli yaşayandır. Evini geçindirerek erkek olunur. Askere giderek, sünnet olarak erkek olunur. Korkmayarak olunur. (29)

- Kendinden emin. Aile babasıdır. Dürüst, kaliteli, karakterli olunur. (28)

- İstediklerini yapabildir. Tek başına doğru kararlar vererek olunur. Kadına karşı üstün ve hakim olandır. (28)

- Erkek gibi davranandır. Cinsiyet ile değil, gerektiğini yaparak olunur. Kadına sahip çıkandır. Kendinden ödün vermeyendir. (26)

- Üstün olandır. Değerlerine sahip çıkarak olunur. Adam gibi adam olacaksın, baban gibi olacaksın Sert duracaksın. Egemen olandır. Eğilip bükülen erkek olmaz. Erkeksen dik duracaksın. (37)

- Evinin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan kişidir. Çalışandır, çabalayandır, muhtaç olmayan ve muhtaç etmeyendir. Sünnet olarak erkek olunur. (35)

- Sorumluluklarının farkında olan güçlü ve çalışkan olandır. Hayatla baş başa kaldığında erkek olunur. (22)

Sünnet olandır, askere gidendir. Döven ama dövülmeyendir. Canı acıya acıya acımamasını öğrenendir. Delikanlı olmaktadır. Hayat adamı erkek yapar. (49)

Görüşme grubumuzdaki Batmanlı erkeklerin erkeklikten ne anladıkları sorusuna vermiş oldukları cevaplara genel olarak bakıldığında “güç”, “yönetme”, “sahip çıkma”, “sorumluluk alma”

ve “kadın olmama” gibi ifadeleri kullanmış oldukları dikkati çekmektedir. Bu da ataerkil toplumun erkeklere yüklemiş olduğu toplumsal cinsel rollerin Batmanlı erkekler tarafından ne derece yoğun hissedildiğini ve erkeklik olgusunu ne şekilde içselleştirdiklerini ortaya koymaktadır. Görüşme grubundaki Batmanlı erkekler genel olarak erkeğin güçlü olması, ailesi ve yakın çevresi ile ilgili sorumluluklar alması, sorumluluklarının farkında olması ve bu sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiği konusunda hemfikir görünüyorlar. Bu da daha önce teorik kısımda da bahsedilmiş olduğu gibi erkekliğin öğrenilmiş davranış ve kabuller doğrultusunda algılanıp yaşandığını ortaya koymaktadır.

Teorik kısımdaki bilgileri destekler mahiyette çıkan görüşme verilerinden bir diğeri de erkekliği tanımlarken kadın olmama, kadında görülen özellikleri göstermeme olarak tanımlamış olmalarında görülmektedir. Teorik kısımda erkek olmanın kadın özellikleri göstermemekle tanımlandığından bahsedilmişti. Görüşme grubundaki erkeklerin de erkek olmayı tanımlarken “kadın olmayan” ifadesini kullanmış olmaları dikkat çekicidir. Genellikle toplumsal cinsel roller tanımlanırken kadın ve erkek olmak zıt özellikleri göstermek, birinde olan özelliklerin diğesinde olmaması şeklinde belirlenmektedir.

Teorik kısımda, erkeklerin kendi toplumlarındaki erkekliği toplumun kendi ritüelleri ile öğrendiklerinden bahsedilmişti. Bu ritüeller sünnet töreni, askere gitme, işe girme, evlenme ve çocuk sahibi olma şeklinde (Şenol-Erdem 2017: s.293-298) özetlenmektedir. Görüşme grubundaki erkeklerin vermiş oldukları cevaplara da bakıldığında sünnet olmanın, askere gitmenin iş, eş ve çocuk sahibi olmaya vurgu yapılmış olduğu görülmektedir.

“Erkek olmak” kavramı kişiye göre değişen bir kavram olmakla birlikte toplumdan topluma değişen, toplumun yönlendirmesi ile şekillenen bir kavram olduğu araştırma verileri ile de desteklenmiş bulunmaktadır. Eğer erkeklik bireysel düzeyde algılanmış ve toplum tarafından şekillendirilmemiş olsa idi o zaman cevapların birbirlerinden farklı ve bağımsız olması gerekirdi. Oysa farklı yaşlardaki erkeklerin de benzer cevaplar vermiş olması bireysel değil, toplumsal bir algılamamanın söz konusu olduğunu ortaya koymaktadır.

3. Batman’da Erkek Olmak

Batman’da erkek olmak hakkında Batmanlı erkeklerin genel söylemleri arasında rahat, huzurlu ve gelecek kaygısı olmadan yaşayabilmek gibi olumlu ifadeler fazla olsa da Batman’da erkek olmanın zor olduğunu, çekilmez olduğunu, sorumluluğun çok olduğunu ve çeşitli nedenlerden dolayı Batman’da erkek olarak yaşamaktan memnun olmadıklarını söyleyenlerin sayısının da az

olmadığı dikkati çekmektedir. Görüşme grubundaki erkeklerin bu konudaki düşünceleri genel olarak aşağıda gösterilmiştir:

- Batman'da erkek olmak kendini bozmamaktır. Batman'da erkek olmak sert olmayı gerektirir. (29)
- Erkek olmak sadece Batman'da değil her yerde zordur. Sorumluluk almaktır, yük taşımaktır, sıkıntıya katlanmaktır. Şikayetçi olmamaktır. (29)
- Batman'da erkek olmak kadar güzel bir şey yoktur. Kadın olmaktan çok daha iyidir. Kadın olmayı hiç istemezdim. Evinin hakimisin. (26)
- Erkek olmak yırtıcı olmak olmamalı. Erkek demek haksızlığa karşı olmaktır. Batman'da haksızlığa karşı gelen erkek sayısı yok gibidir. Batmanlı erkekler düzeni çok değiştirmez. Geleneklerine bağlıdır. (38)
- Batman'da erkek olmak hem çok güzeldir hem de çok zordur. Ama kadın olmaktan çok daha güzeldir. (23)
- Batmanlı erkek olmak ayrıcalıktır, özel olmaktır. Kendini özel hissedebilmektir. (23)
- Sinirli ve kıskançsanız Batman'da erkek olarak yaşayabilirsiniz. Batmanlı erkek kıskançtır ama otoriteyi de koruyabilen ve sözünü geçirebilendir. (22)
- Batman'da iş ve sosyal hayata egemen olmaktır. (22)
- İş yapmayı sevmemek ama parayı sevmektir. (32)
- Yaşam kalitesinin düşük olması demektir. Ama şikayet de etmezler (17)
- Gelecek kaygısının olmamasıdır. (22)
- Dürüst yaşamaktır. Cehalettir, sorumluluktur, mücadeledir. (37)
- Huzurlu ve rahat bir ortamda yaşamaktır. (29)
- Batman'da erkek olmak sıkıcı aynı zamanda asosyal biri olmaya alışmaktır. (23)
- Dünya'da erkek olmak güzel bir duygudur. Yer ve zaman farketmez. Batman'da da aynı. (33)
- Kesinlikle örf ve adetlerine bağlı bir şekilde yaşamaktır. Cesur yaşamaktır. Boyun eğmemektir aynı zamanda efendi olmaktır. (62)
- Hayatın akışına kapılıp yaşamaktır. Çok hırslımız yoktur. Kadınlarımız da bizi böyle kabul ediyor. (37)
- Düşüncelerini özgürce ifade edebilmektir. Haksızlığa karşı gelebilmektir. (29)
- Başka şehirde yaşayamamaktır. Batman bir tutkudur. Batmanlı erkek hiçbir yerde yaşayamaz. Yaşasa bile mutlu olamaz. İlla Batman'da yaşayacak erkek. (46)
- Fedakar olmaktır. İşsiz olmaktır. Ama Batman'dan ayrılmamaktır, şikayet etmemektir. (35)
- Batman'da erkek olmak kolaydır. Çünkü Batman'da erkek olmak için eğitime gerek yoktur. (34)

Batmanlı erkek olmaktan ne anladıkları sorulduğunda görüşme grubundaki erkeklerin öncelikli olarak mutlu oldukları, durumlarından şikayetçi olmadıkları özellikle dikkati çekmektedir. Etnosantrizm bilinen bir gerçek olmakla birlikte küreselleşen dünyada insanların farklı kültürleri görme şanslarının eskiye oranla çok daha fazla olduğu da bilinmektedir. Bu da insanların kendi kültürlerine biraz daha objektif yaklaşımlarını sağlamaktadır. Görüşme grubundaki Batmanlı erkeklerin cevaplarına bakıldığında Batman'da erkek olmanın olumsuz taraflarını da görüyor olmalarına rağmen alışageldikleri geleneksel yapıyı değiştirmeyi düşünmediklerini de sık sık dile getirmiş oldukları dikkati çekmektedir. Batman'da hayatı, öğrendikleri gibi yaşamak olarak değerlendirmekteler. Dolayısı ile de son derece mutlu olduklarına, geleneksel yapının değişmesi yönünde taleplerinin olmadığına vurgu yaptıkları düşünülmektedir.

Görüşme grubundaki erkeklerin, Batman'da erkek olmanın ayrıcalık olduğuna vurgu yaptıkları dikkati çekmektedir. Ataerkil yapıların erkeklere daha fazla özen gösterdikleri bilinmektedir. Batman da ataerkil bir yapıya sahip olduğu için erkelere farklı davranarak onların kendilerini özel hissetmelerine imkân sağlamış olsa gerek ki görüşme grubundaki erkekler bu duyguyu hissettiklerini ortaya koyabilmişler. “Batman'da erkek olmak ayrıcalıktır, güzeldir, kadın olmaktan iyidir, kadın olmak istemezdim” vb. ifadelerle kendilerini ayrıcalıklı gördüklerine vurgu yapmış oldukları görülmektedir. Bu arada Batmanlı erkeklerin ifadelerinden gelenek, göreneklerine bağlı oldukları da anlaşılmaktadır. Görüşmeler sırasında erkeklerin kendilerine tanınan bu ayrıcalığı geleneksel yapıları ile sürdürebildiklerinin de farkında oldukları görülmüştür. Erkek olarak birtakım ayrıcalıkları bu geleneksel yapı içinde yaşayabildiklerini, başka sosyo-kültürel yapılarda erkek olarak bu ayrıcalığı yaşayamayacaklarının farkında olduklarına sık sık vurgu yaptıkları görülmüştür. Bu sebep ile de kendilerine daha iyi imkânlar sunulsa da Batman dışında yaşamayı istemediklerini ifade ettikleri düşünülmektedir.

Batman dışında yaşam kalitesinin daha yüksek olmasına rağmen Batman'da erkek olmanın ayrıcalıklarını yaşayabildiklerini bundan dolayı da Batman'ın imkânlarından fazlasına talip olmadıklarını hatta yaşamak zorunda kaldıkları olumsuzluklardan şikayetçi de olmadıklarını yukarıdaki ifadelerden de anlayabilmek mümkündür. Bir görüşmeci, Batman'da başka illerdeki erkekler gibi Batman dışına, İstanbul'a vb. giderek çalışma oranlarının son derece düşük olduğuna dikkat çekmiştir. Aynı görüşmeci, Trabzonlu erkeklerin İstanbul'a çalışmaya çok gittiklerini bildiğini fakat aynı durumun Batmanlı erkekler için geçerli olmadığını, az kazanıyor olsalar da memleketlerinde aileleri ile birlikte ve Batman'da olmayı tercih ettiklerini ifade ederek bu düşüncesini desteklemeye çalışmıştır.

4. “Batmanlı Erkekler Diğer Erkeklerden Farklı Mıdır?”

Görüşme grubundaki Batmanlı erkeklerin kendilerini diğer erkeklerden farklı görüp görmedikleri sorulduğunda alınan cevaplar, yaşanan toplumun erkeklik algısı üzerinde etkili olduğunu ortaya koyar mahiyettedir. Batmanlı erkek olmak ile başka bir toplumda erkek olmak arasında farklılık görüp görmedikleri, farklılık var ise bu farklılığın ne olduğu sorulduğunda araştırma grubundaki erkeklerden 9 tanesinin Türkiye'deki erkek tipinin benzer olduğunu ifade etmiş olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan birkaçının cevabı aşağıdaki şekildedir:

“Bildiğin erkek işte, nesi farklı olsun ki? Aynı ülkede yaşıyoruz.” (34)

“Her Türk erkeği aynıdır, ne fark etsin ki” (23)

“Erkek erkektir, Güç, kuvvet, başarı, ülkenin her yerinde erkek işte budur. Hep veren ama almayan.” (45)

“Güçlü olana bu topraklarda erkek denir. Sizde farklı mı?”(25)

Görüldüğü gibi erkeği tanımlarken aynı topraklar üzerinde yaşayan, dolayısı ile de aynı kültürden etkilenen eril gruptan bahsedilmektedir. Daha önce de bahsedilmiş olduğu gibi görüşme grubundaki erkekler aynı topraklar üzerinde yaşayan yani aynı kültürü paylaşan bireylerin erkeklik algılarının birbirlerinden farklı olmasını beklemediklerini ifade etmişler. Bu gruptaki erkeklerin yerele değil de Türkiye geneli kültürüne göre değerlendirmede bulduklarını söyleyebilmek mümkün görünmektedir. Batman özeli üzerinden değerlendirme yapan görüşme grubundaki erkeklerin cevaplarına baktığımızda da benzer ifadelerin olduğu görülecektir. Bunlardan birkaçı aşağıda verilmiştir:

- Fazlasıyla samimi olmaları (25)
- Konuşması ve davranışları (23)
- Her insan birbirinden farklıdır. Batmanlı erkekler daha da farklıdır. Adam gibi adamdır (20)
- Çekingen olmaları, saygılı olmaları Ailelerine daha fazla bağlı olmaları. Erkek adam olmak aileye sahip çıkmaktan geçer. (22).
- Cahil olmaları. Daha ötesi yok Batmanlı erkekler cahildir. Eğitim almış olsalardı çok farklı olurlardı ama eğitimleri yok. (22)
- Gerçekçi olmaları. Daha samimi ve içten olmaları. Buralarda erkek mert olur. (18)
- Ağırbaşlı olmaları. Daha delikanlı olmaları. (39)
- Kesinlikle farkıdır. Hiç bir memlekette bu kadar kahve kültürü olamaz. Ancak Batman'da olur, Batmanlı erkekler kahveye gitmeyi severler. Bunu görüp öğreniyorlar ve hep de gidiyorlar kahveye (35)
- Kendini bilen insanlar olmaları. Biz adam gibi adamız, sorumluluklarımızı bilir ve yerine getiririz. Başkasından bir şey beklemeyiz, sorumluluklarımızı biliriz.(19)
- Daha saygılı olmaları. Sevdi mi adam gibi severler. Farklıdır. Her alanda üstündürler. (27)
- Namusuna daha düşkün olmaları. Namus erkeğin en önemli sorumluluğudur. Karısının, kızının namusunu kendisinden önde tutandır. En önemli sorumluluğu budur bence. (62)
- Mantıklı olmaları. Duygularına kapılıp sorumluluklarını ihmal etmemeleri. Batman sorumluluğunu alamayana erkek demez çünkü. (37)
- Espirili ve eğlenmeyi seven kişiler olmaları ama bunu dışarıya çok belli edememeleri. Çok yakınlarına belli ederler ama sadece o kadar, dışarıya edemezler. (45)
- Her zaman kendilerini düşünmeleri. Erkek kendisini düşünecek ki güçlü olsun. (55)
- Az ve öz konuşmaları, çekingen olmaları. Kendini ifade etmek ister ama edemez. (34)
- Aileye fazla önem vermeleri. Ailelerini kimseye muhtaç etmezler (45)
- Geleneklerine fazlasıyla bağlı olmaları. Sorumluluklarının farkında olmaları (25)
- Dobra olmaları, az ve öz konuşmaları. Duygusal olmaları ama bunu belli etmemeleri ve memleketlerini çok sevmeleri. Duygularını belli etmemeyi öğrenirler. Çünkü buralarda erkeklerin duygularını göstermeleri iyi bilinmez. (23)

Cevaplardan da anlaşılacağı gibi Batmanlı erkekler yetiştirilmiş oldukları kültürün etkisi altında olduklarının farkındalar. Batmanlı erkek olmanın ciddi olmak, aile sorumluluğunu almak, zaafalarını dışarıdaki insanlara belli etmemek gibi birtakım belirleyici özelliklerinin olduğunu söyleyen görüşme grubu erkekleri bu özelliklerini hem kendi kültürlerine mal etmekte hem de bu özellikleri taşıyor olmaktan memnuniyetlerini ortaya koymaktadırlar. Görüşme grubundaki Batmanlı erkeklerin, görüşmeler sırasında sık sık erkek olmaktan özellikle de Batmalı erkek

olmaktan kaynaklanan farklılıklarına vurgu yaparak memnuniyetlerini ifade ediyor olmaları, kültürel olarak erkekliği farklı algılıyor olmalarını ortaya koymaktadır. Kendi kültürlerinde yetişmiş oldukları için erkekliğin nasıl olması gerektiğini sorgulamak yerine, kendi öğrenmiş oldukları erkekliği ön plana çıkarmakta ve bunu da onayladıklarını ifade etmektedirler. Kendilerini de bu kültürel kalıplara uydurma çabası içinde olduklarına vurgu yapmaktadırlar.

5. Batman'da Çocuk Yetiştirmek

Görüşme grubundaki erkeklerin Batman'da kız ve erkek çocuklarının yetiştirilme tarzları arasında farklılık olduğunu düşünüp düşünmedikleri tespit edilmek istendi. Görüşme grubundaki dört erkek Batman'da kız ve erkek çocukların yetiştirilme tarzları arasında farklılık olmadığını, aynı şartlarda yetiştirildiklerini düşündüklerini ifade etmiş. Eğitim seviyesi lise ve üzeri olan görüşmecilerin vermiş oldukları cevaplar aşağıda verilmiştir:

- Kız erkek artık aynı, dünya değişti Batman değişmez mi? (23)
- Batman'da kızlar da erkekler de aynı yetiştirilir, bir farklılık yok yani. (54)
- Batman'da da Türkiye'de de dünyada da artık cinsiyet ayrımı yok. Doğrusu hangisi bilmiyorum ama eşitler işte. (18)
- İkisi de aynı yetiştiriliyor (25)

Çok küçük bir grubun kız ve erkek çocukların aynı yetiştiriliyor olduğunu söylemiş olduğu görülmektedir. Bu cevabı veren erkeklerle olan görüşmeler sırasında genellikle dünyanın değiştiği, cinsiyet ayrımının ortadan kalkmaya başladığı, Batman'ın da bu değişimden kendisine düşeni aldığı yönünde kanaatlerinin olduğu görülmüştür. Bu gruptaki erkeklerin değişimden çok memnun olduklarını söyleyebilmek mümkün olmamakla birlikte değişimin kaçınılmaz olduğunun da farkında oldukları görüşmeler sırasında tespit edilmiştir. Yukarıda da dikkat çekildiği gibi kız ve erkek çocuklarının yetiştirilme tarzları arasında önemli bir farklılık olmadığını düşünen görüşme grubu üyelerinin eğitim seviyelerinin daha yüksek olmasının bu düşüncelerinin gelişmesinde etkili olduğu kanaati uyanmıştır. Görüşmeler sırasında isteseler de istemeseler de dünyadaki değişimden kendi bölgelerinin de etkilenmiş olduğunu, bundan da kaçınabilmenin mümkün olmadığına sık sık vurgu yapmış oldukları dikkatleri çekmiştir.

Görüşme grubundaki erkeklerin büyük bir kısmı, Batman'da kız ve erkek çocukların yetiştirilme tarzları arasında farklılık olduğunu belirtmiş. Bu yönde fikir beyan eden erkeklerle olan görüşmeler sırasında kız ve erkeklerin eşit olduğuna inanmadıkları, eşit sorumluluklar alacaklarına inanmadıkları için de farklı yetiştirilmeleri gerektiğini düşündükleri kanaatine varıldı. Bu yönde düşüncelerini ortaya koyan erkeklerin cevaplarından birkaç tanesi fikir vermesi açısından aşağıda verilmiştir:

- Erkekler daha iyi şartlarda yetiştirilmeye çalışılıyor. (34)
- Kızların özgürlük alanları kısıtlanıyor ama erkeklerin değil. Erkeği kısıtlamaya da gerek yok bana göre. (23)
- Erkek çocuklar kız çocuklarından daha fazla seviliyorlar. Ama erkek çocuklara daha fazla sorumluluk da yükleniyor. Erkekler hayata hazırlanıyor. (55)
- Kız çocukları daha muhafazakar yetiştiriliyor. Kızlar eş olacak, anne olacak, elbette daha muhafazakar yetiştirilmeli. (35)
- Kız çocukları daha fazla baskı altında yetiştiriliyor. Erkek çocuklara daha fazla önem veriliyor. (31)
- Erkek çocuklar daha özgür yetiştiriliyor. (24)
- Kızlar daha koruyucu yetiştiriliyor ve bu yetiştirilme şekli doğrudur. (30)
- Kız çocuklarına değer verilmiyor. Erkek ile kızın aynı değerde olması da beklenemez. Bizler böyle yetiştik. Kadınları ezdiğimizi de düşünmüyorum. (55)
- 2000'li yıllara kadar farklı yetiştirildiğini düşünüyorum.2000'den sonra daha eşit davranılmaya başlandı. Eğitim seviyesi arttıkça farklılıklar azalıyor, eşitlik başlıyor. Aslında tam bir eşitlik yok ama eşite yakın davranılıyor demek daha doğru olacak sanırım. (33)
- Erkek çocukları ülke genelinde fazla değer görürler. Batman'da da böyle. Yadırganacak birşey yok (23)
- Aslında kızlar daha rahat ve bu rahatlık iyi değil. Kızların sorumluluğu yok. Tüm yük erkeklerde. Erkekler çok eziliyor ama bunu kimse anlamıyor (18)
- Erkek çocukları fazla şımartılıyor. Erkek çocuklar başı boş bir şekilde büyüyorlar. Yaşlılar yüzünden böyle oluyor bence. Erkek adam hesap vermez diyorlar. (29)
- Kız çocukları sosyal çevreden yoksun büyütülüyor. Ama buralarda hep böyle. Kadınların da bir şikayeti olduğunu düşünmüyorum. Herkes kendi çevresine göre bakar. (22)
- Erkekler baskın bir karaktere bürünüyor. Bu da çevrelerinden kaynaklanıyor. Özellikle yaşlılar bunu destekliyor. (23)
- Kız çocukları daha çok korunuyor. Farklı yetiştiriliyor. Çünkü erkek ve kız aynı değildir. Kızların korunması gerekir. Onlar kendilerini koruyamaz. Başlarında erkek olmalı, kendilerini koruyamazlar. (26)
- Farklı yetiştirilmesi gerekiyor. Çünkü kızlar evinde oturmalı. Erkek çocuklar her zaman bir adım önde olurlar. Erkek ev geçindirecek, ailesini koruyacak ona göre yetiştirilmeli. Erkek yönetecek, kadın yönetilecek ya ikisini nasıl aynı yetiştirirsin? Olmaz öyle şey farklı yetiştirilmeli tabi ki. (26)
- Tipik Ortadoğu zihniyetinden kaynaklı erkek çocuklar fazla önemseniyor. Yapacak bir şey yok. Batman'da böyle. Yanlış olduğunu da düşünmüyorum. (30)

Görüşme grubundaki erkelerin büyük bir kısmının kız ve erkeklerin eşit olmadıklarını, eşit sorumluluklar almalarının beklenmediğini, bu sebep ile de eşit yetiştirilmelerinin mümkün olmadığını düşündüklerini görüşmelerden çıkarabilmek mümkündür. Bu gruptakilerle olan görüşmeler sırasında özellikle ataerkil yapı dolayısı ile erkeklerden kadınlara göre daha fazla sorumluluk yüklenmeleri beklendiği ve toplumun beklentilerini yerine getirebilmeleri için babalar, dedeler, dayılar, amcalar, ağabeyler olarak rol model olmak sureti ile onları topluma uygun bir şekilde yetiştirmeye çalıştıklarına sık sık vurgu yaptıkları görülmüştür. Erkekler toplumun istediği şekilde yetiştirilirler ise hem erkeklerin hem de kadınların daha mutlu olacağı düşünülüyor. Çünkü erkeklerden beklenen davranış şekillerini yerine getirebilecek erkekler yetiştirildiğinde, kadınlar da toplumun zihinlerinde oluşturmuş olduğu erkek modelini çevrelerinde bulma imkanına sahip olacakları için tatmin seviyeleri de yükselecektir.

Ataerkil düzen, soyun erkek tarafından sürdürülmesine izin verdiği ve Batman'da da ataerkil bir yapı hâkim olduğu için soyun erkek tarafından devam ettirildiği düşüncesi hâkimdir. Bu da soyun devamlılığını sağlayan cinsiyetin önemszenmesini, bu cinsiyettekilerin yetiştirilmesine de ayrıcalıklar sağlanmasını normalleştirmektedir. Böylece erkekler soyun devamlılığını sağlayanlar olarak önemszenmekteler, kadınlar da erkeklerin önemszenmesini normalleştirerek bu düzenin devamlılığına aracı olmaktadır. Batmanlı görüşme grubu erkeklerinin de büyük oranda soyun devamlılığını sağlayan erkeklerin daha farklı yetiştirilmesi gerektiği düşüncesini savunduklarını söyleyebilmek mümkün görünmektedir.

Sonuç

Cinsiyet, kişinin dişil veya eril olduğunu belirleyen doğuştan getirmiş olduğu biyolojik ve fizyolojik özellikleri olarak tanımlanırken, toplumsal cinsiyet toplumun dişil ve eril bireylerden beklemiş olduğu roller olarak tanımlanmaktadır. Birey, toplumun kendisinden beklediği rollerden sorumlu tutulurken, toplumun karşı cinse yüklemiş olduğu rolleri yapmaktan kaçınması beklenmektedir. Geleneksel yapılar bireye toplumun yüklemiş olduğu rolleri sosyalizasyon sürecinin ajanları vasıtası ile aktardığı için toplumda hızlı bir farklılaşmanın olmasını beklemek mümkün değildir. Günümüz modern toplumlarında birey kendisine yüklenen rolleri aynı zamanda kitle iletişim araçlarından da öğrenme fırsatı bulduğundan dolayı farklılaşma daha hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir.

Batman, tarihi çok eskilere dayanan, nüfusu yarım milyonu aşan Türkiye'nin güneydoğu illerinden birisidir. Büyük oranda tarım ve hayvancılık ile geçimini sağlayan ilin kalkınmasında petrol rafinerisinin rolünün oldukça büyük olduğu kabul edilmektedir. Büyükşehir olma yolundaki Batman ilinin sosyo-kültürel yapısı büyük oranda geleneksel özelliklerini korumaya devam etmektedir. Batmanlı erkek görüşme grubu ile yapılan bu çalışmada Batmanlı erkeklerin erkeklik algıları ortaya konulmak istenmiştir. Görüşme bulgularına dayanarak Batmanlı erkeklerin geleneksel yapıyı devam ettirmekten memnun olduklarını söylemek mümkün görünmektedir. Erkek denildiğinde güç ve iktidarı elinde bulunduran, ezilen değil güçlü olan tarafın akla geldiği, başta kendisi, ailesi ve ülkesine dair sorumlulukları alan ve olması gerektiği şekilde yerine getirebilen ve kadınsı özellikleri taşımayan cinsel gruba işaret edildiğini söyleyebilmek mümkündür. Görüşme grubundaki Batmanlı erkekler, her türlü sorumluluğu almaları beklendiği için erkek olmanın zor olduğuna inanıyor olmalarına rağmen erkek olmayı tercih ettiklerini her fırsatta dile getirmektedirler. Erkek olmanın kendilerine önemli ve öncelikli bir statü sağladığına inandıklarından dolayı her türlü güçlüğüne rağmen erkek olmaktan memnuniyetlerine vurgu yapmaktan çekinmiyorlar. Erkekliğin üstün ve gurur duyulacak

bir statü olduğunu, dişil statü ve rolleri taşımamaktan duydukları memnuniyeti her fırsatta dile getirmeyi tercih ettikleri dikkati çekmektedir.

Batmanlı erkekler her türlü sorumluluğa rağmen tercih ettikleri erkeklik statüsünü devam ettirmek için oldukça yüksek bir gayret de ortaya koymaktadırlar. Soyun devamlılığını sağlamak, ailenin ve ülkenin ihtiyaçlarını karşılamak, vb. sorumlulukları hakkı ile yerine getirebilmek için erkek, hayatının ilk yıllarından itibaren hazırlanmakta, bu sebep ile de kız ve erkek çocuklarının sosyalizasyon sürecindeki yetiştirilme tarzları farklılık ortaya koymaktadır. Bu da kız ve erkek çocuklarına verilen değerin de farklı olmasına zemin hazırlamaktadır. Batman iline özgü gibi görülen bu özellikler gerçekte Türkiye genelini de büyük oranda yansıtmaktadır.

Batman ilinde yapılan mülakat verilerine dayanarak, işsizlikte lider şehir olarak kabul edilmesine rağmen erkeklerin Batman'da olmaktan, Batmanlı olmaktan memnun olduklarını söyleyebilmek mümkün. Görüşmeler sırasında hayattan çok da fazla maddi yönde beklentilerinin olmadığına ancak manevi anlamda tatmini son derece önemsiyor olduklarına vurgu yapmaları da buna bağlanmaktadır. Erkek olarak aile sorumluluğu ve bu sorumluluğun devamlılığına yapılan vurguların da bu kararlarında etkili olduğu kanaatini oluşturmuştur.

Toplumsal cinsiyet temelli rol ve tanımlamalar, toplumlar tarafından belirlenmekte olup farklı toplumlarda farklılaşan kabul edilme şekilleri oluşturularak kadın ve erkeklere bu kabullerin benimsenmesi yönünde yaptırımlar uygulanmaktadır. Her kültürel alan değer kalıplarını farklılaştırmakta ve bu farklılaşma farklı şekillerde tezahür etmektedir. Ancak cinsiyet temelli bir eşitsizlik ilişkisinin varlığı cinsiyet ilişkilerinin çözümlenmesinde yol gösterici rol oynamaktadır. Özellikle ataerkil sistemlerde cinsiyet temelli ayrımcılık erkek lehine işliyor görünmekle birlikte her zaman bunun doğru olduğunu da söyleyebilmek mümkün değildir. Sosyo-kültürel yapılar, sistemin işleyişinde bir taraf lehine hareket ederken o tarafa ağır sorumluluklar da yükleyebilmektedirler. Ataerkil toplumlarda erkekler lehine oluşmuş bir yapı söz konusu olmakla birlikte toplumun erkeklere yüklemiş olduğu ağır sorumlulukları görmemezlikten gelmenin mümkün olmadığına da altını çizmek gerekir.

Kaynakça

- Connell, R. W. (2002), *On Hegemonic masculinity and violence: Response to Jefferson and Hall*, *Theoretical Criminology*, 6(1), 89-99
- Connell, R. W. (1995), *Masculinities*. California: University of California Press.
- Demren, Ç. (2001), Erkeklik, Ataerkillik ve İktidar İlişkileri. A. Akın (Dü.) içinde, *Toplumsal Cinsiyet, Sağlık ve Kadın* (s. 33-44). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, s. 33-44.

- Ertan, C. (2009), *Türkiye'de Erkeklik İmgesi ve Eşcinsel Kimliği*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Gecas, V. (2000), Socialization. *Encyclopaedia of Sociology*. Edgar F. Borgatta, R. J. V (Dü.) New York: Macmillan Reference, 2855-2864.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Gilmore, D. (1987), Introduction: The Shame of Dishonor. *Honor and Shame and The Unity of The Mediterranean* (s. 2-21) içinde. The American Anthropological Association.
- Kandiyoti, D. (1997), *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar – Kimlikler Ve Toplumsal Dönüşümler*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Kovanlıkaya, Ç. (2001), “Erkek Parlatonun Kadın Siyasetçileri”, *Yerli Bir Feminizme Doğru*, Derl: A. İlyasoğlu ve N. Akgökçe, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Kumaş H. ve Fatma F. (2005), Akademisyen Ve Tekstil İşçileri Karşılaştırması Örneğinde Çalışan Kadınların Çalışma Olgusuna Bakışları, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 50, 507-532.
- Marshall, G. (1999), *Sosyoloji Sözlüğü*. Osman Akınhay; Derya Kömürcü (Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Oruç, N. E. (2013), Gender and Education in Turkey. İçinde Education and gender: Gender-specific education in different countries. Historical aspects - current trends Eds. O.Holz & F.Shelton, ss. 100-105.
- Say, G. (1998), *Siyasal Değişimde Kadın Boyutu*, İstanbul: Kurtis Matbaası.
- Şenol D., Sezgin E. (2017), Türk Toplumunda Hegemonik Erkekliğin İnşasında Toplumsal Süreçlerin Rolü, *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2017; Cilt: 9/KIŞ, Sayı: 33, S. 290-300.
- Türk, B. (2008), Eril Tahakkümü Yeniden Düşünmek: Erkeklik Çalışmaları İçin Bir İmkân Olarak Pierre Bourdieu. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 119-146.
- Whitehead, S. M. ve Frank Barrett (2001), The Sociology of Masculinity. S. M. Whitehead ve F. J. Barrett (Dü.) içinde, *The Masculinities Reader* (1-26). Cambridge: Polity.